

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
Навчально-науковий інститут соціально-гуманітарних технологій
Інститут вищої освіти НАПН України
Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України
Петрошанський університет (Румунія)
Румунсько-німецький університет Сібіу (Румунія)
Міжнародний інститут менеджменту «IMI-NOVA» (Молдова)
Естонська бізнес-школа (Естонія)
Школа менеджменту університету Тампере (Фінляндія)
Школа освіти Університету Вірджинії (США)
Університет м. Ліон (Франція)
Гданський університет (Польща)
Університет Гейдельберга Славський інститут (Німеччина)

МАТЕРІАЛИ

**IV Міжнародної науково-
практичної конференції**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ
В СУСПІЛЬСТВІ ЗМІН
(присвячена 30-річчю
ННІ Соціально-гуманітарних
технологій)**

26-28 березня 2026 р.

ХАРКІВ, 2026

MATERIALS

**of IV International Scientific
and Practical Conference**

**PRESSING PROBLEMS
OF SOCIAL DEVELOPMENT
IN SOCIETY OF CHANGES
(dedicated to the 30th
anniversary of ESI of Social and
Humanitarian Technologies)**

26-28 of March, 2026

KHARKIV, 2026

Рекомендовано до друку

Вченою радою Навчально-наукового інституту соціально-гуманітарних технологій Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (протокол від 17 березня 2026 р. № 2)

Редакційна комісія:

Голова:

Кіпенський А.В. Директор Навчально-наукового інституту соціально-гуманітарних технологій Національного технічного університету «ХПІ», доктор технічних наук, професор

Заступники голови редакційної комісії:

Підбуцька Н.В. Завідувач кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами ім. акад. І.А. Зязюна Національного технічного університету «ХПІ», доктор психологічних наук, професор

Грень Л.М. Професор кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами ім. акад. І.А. Зязюна Національного технічного університету «ХПІ», доктор наук з державного управління, професор

Лапузіна О.М. Професор кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами ім. акад. І.А. Зязюна Національного технічного університету «ХПІ», кандидат педагогічних наук, професор

Вчений секретар:

Грибко О.В. Доцент кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами ім. акад. І.А. Зязюна Національного технічного університету «ХПІ», кандидат наук з державного управління

Актуальні проблеми соціального розвитку в суспільстві змін: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (присвячена 30-річчю ННІ Соціально-гуманітарних технологій), 26-28 березня 2026 р., м. Харків. За заг. ред. Кіпенського А.В. Х. : НТУ «ХПІ», 2026. 205 с.

Автори несуть повну відповідальність за опубліковані матеріали. Редакційна комісія може не поділяти висловлену авторами позицію.

Містить матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції з актуальних проблем соціального розвитку в суспільстві змін.

Рекомендовано для науковців, докторантів, аспірантів, викладачів та всіх, хто цікавиться проблемами соціального розвитку.

Матеріали опубліковано в електронному репозиторії Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

Дані репозиторію інтегровано до: OpenAire, Системи Bielefeld Academic Search Engine, системи пошуку у відкритих архівах України та індексуються в Google Scholar.

НОРМАЛІЗАЦІЯ ТА ІНТЕГРАЦІЯ В СОЦІАЛЬНО-ІНКЛЮЗИВНІЙ МОДЕЛІ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Сучасна освітня система стикається з безпрецедентними викликами, зумовленими наслідками воєнних дій росії в Україні. На передній план виходить не просто поновлення інфраструктури, а й глибока психолого-педагогічна реабілітація учасників освітнього процесу. В цих умовах соціально-інклюзивна модель освіти перестає бути вузькою сферою підтримки осіб з інвалідністю, а стає універсальним механізмом лікування соціальних травм.

У післявоєнний період система вищої освіти зіткнеться з принципово новим викликом, що виходить за рамки традиційного інклюзивного порядку денного – масовим приходом абітурієнтів з числа колишніх військовослужбовців, які отримали поранення та інвалідність. Ця категорія претендентів вищої освіти має унікальний соціально-психологічний профіль, який вимагає переосмислення класичних принципів нормалізації та інтеграції стосовно умов вищої школи в умовах післявоєнної адаптації. Йдеться не просто про створення безбар'єрного середовища для людей з інвалідністю, а й розробку комплексної моделі ресоціалізації дорослих людей з бойовим досвідом, де університет виступає ключовим інститутом цивільного відновлення. Соціально-психологічний фактор у даному контексті стає визначальним, оскільки вступ до ЗВО знаменує для ветерана кризовий перехід із жорстко регламентованого армійського середовища з його чіткою ієрархією та колективною відповідальністю у ліберальну, індивідуалізовану та конкурентну атмосферу цивільної освіти [2, с. 67]. До основних психологічних бар'єрів, що ускладнюють академічну адаптацію, належать посттравматичний стресовий розлад або його окремі симптоми, такі як гіпервігільність, труднощі концентрації уваги і емоційна нестабільність, а також дезадаптивний перфекціонізм, сформований звичкою до безумовного та бездоганного виконання бойових завдань. Однак той же військовий досвід є джерелом колосальних ресурсів: високої дисципліни, розвиненої відповідальності, здатності до ефективної командної роботи та чіткого цілепокладання, що за грамотної педагогічної підтримки може забезпечити високу академічну успішність.

В основі нашого підходу лежить теорія нормалізації (Н. Банк- Міккельсен, Б. Нір'є), яка в повоєнному контексті набуває нового звучання. Якщо класичне розуміння нормалізації мало на увазі створення умов життя, максимально наближених до звичайних, для людей з інвалідністю, то сьогодні ми екстраполюємо цей принцип на всіх суб'єктів освіти, які пережили травматичний досвід [1, с. 252].

Методологічною основою виступає соціальна модель розуміння інвалідності та травми, де бар'єри (фізичні, комунікативні, емоційні) створюються не станом людини, а середовищем та ставленням суспільства.

Інтеграція сприймається не як механічне поміщення індивіда у середу, а як двосторонній процес адаптації середовища до потреб особистості.

Принцип нормалізації, що розуміється в класичній парадигмі як створення умов життя та навчання, максимально наближених до «звичайних», у роботі з колишніми військовослужбовцями потребує суттєвого коригування. Їхній травматичний досвід, включаючи отриману інвалідність, не може і не повинен нівелюватися або стигматизуватися як щось, що випадає з «норми» повоєнного суспільства. Нормалізація в даному контексті набуває сенсу допомоги в інтеграції цього унікального досвіду в нову громадянську ідентичність здобувача вищої освіти. Освітнє середовище має стати простором, де бойове минуле визнається цінним, а інвалідність, отримана під час захисту України, зустрічає не жалість чи відчуження, а повагу та готовність до діалогу. Це вимагає від професорсько-викладацького складу та студентської спільноти особливої психологічної компетентності та відмови від стигматизації ветерана як потенційно небезпечного чи нездатного до мирного життя.

Інтеграція колишніх військовослужбовців до академічної спільноти не може бути одностороннім процесом їх пристосування до існуючих правил. Це складний двосторонній процес, що передбачає адаптацію самого освітнього середовища під потреби цієї категорії учнів. Академічна адаптація до ветерана має включати розробку гнучких індивідуальних навчальних планів, які враховують необхідність лікування та реабілітації, а також широке впровадження дистанційних та асинхронних форматів навчання. Паралельно необхідна адаптація ветерана до академічної культури через систему наставництва та тьюторського супроводу, де спеціально підготовлені психологи чи старшокурсники допомагають освоїтися у незвичному середовищі та подолати психологічний бар'єр у проханні допомоги. Соціальна інтеграція ефективно реалізується через включення ветеранів у проектну та позанавчальну діяльність, де їхній військово-прикладний досвід стає затребуваним – у волонтерстві, наукових дослідженнях, що сприяє формуванню позитивної студентської ідентичності.

Пропонована соціально-інклюзивна модель вищої освіти для колишніх військовослужбовців з інвалідністю у післявоєнний період базується на кількох фундаментальних підходах. Провідним стає травма-інформований підхід у навчанні, що вимагає від викладачів розуміння того, що стресові ситуації академічного життя можуть викликати у ветерана неадекватні, на перший погляд, реакції, що диктує необхідність побудови навчального процесу на принципах передбачуваності, чіткості та поваги до особистих кордонів. Інтеграція неможлива без перспективи, тому ключовим елементом стає кар'єрне консультування та допомога у валідації військових навичок для побудови успішної громадянської кар'єри. Таким чином, успішна реалізація даної моделі перетворює вищу освіту із простої трансляції знань на стратегічний механізм зниження ризиків маргіналізації ветеранів, передачі досвіду та зміцнення соціальної стабільності, виступаючи найважливішим інститутом громадянського примирення та відновлення людського капіталу України.

Соціально-інклюзивна модель вищої освіти для колишніх військовослужбовців у післявоєнний період – це не благодійність, а стратегічне завдання держави щодо збереження кадрового та людського потенціалу. Успішна інтеграція цієї категорії громадян через вищу освіту знижує ризики маргіналізації ветеранів, сприяє передачі досвіду молодшому поколінню та зміцнює соціальну стабільність. ВНЗ у цій парадигмі виступає не просто транслятором знань, а ключовим інститутом громадянського примирення та відновлення.

Список джерел інформації

1. Kugel Robert B., Wolfensberger Wolf P., Bank-Mikkelsen N.E., Burton Blatt, Cooke Robert E. Changing Patterns in Residential Services for the Mentally Retarded. Books: Wolfensberger Collection. 1969. № 8. P. 227–254. URL : https://digitalcommons.unmc.edu/wolf_books/8/.

2. Videnieiev I. Specific features of life meaning orientations and resilience among students of humanities in higes education. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія. 2025. Том 36 (75) № 1. С. 66–72. URL : https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/1_2025/14.pdf

ГАБАІДЗЕ Тамріко Володимирівна

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (Україна, м. Харків);

ПІДБУЦЬКА Ніна Вікторівна

д.психол.н., проф., Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (Україна, м. Харків)

ВПЛИВ ТРИВОЖНОСТІ НА АДАПТАЦІЮ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН

Сучасні соціальні зміни, що відбуваються в українському суспільстві під впливом воєнних дій, міграційних процесів та соціально-економічної нестабільності, створюють підвищене психоемоційне навантаження на особистість. У таких умовах зростає роль тривожності як універсальної емоційної реакції на загрозу порушення життєвої стабільності та втрату відчуття безпеки. Підвищений рівень тривожності супроводжується постійним внутрішнім напруженням, гіперчутливістю до соціальних подразників і зниженням суб'єктивного контролю над подіями власного життя. Дослідження українських науковців свідчать, що в умовах війни тривожність істотно ускладнює соціально-психологічну адаптацію особистості, знижує рівень психологічного благополуччя та негативно впливає на ефективність взаємодії із соціальним середовищем, що підвищує ризик формування дезадаптивних реакцій і психоемоційного виснаження [1].

Особливої актуальності проблема впливу тривожності на адаптацію набуває у молодіжному середовищі, де процеси професійного й особистісного

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ
В СУСПІЛЬСТВІ ЗМІН**
(присвячена 30-річчю ННІ Соціально-гуманітарних технологій)

МАТЕРІАЛИ
IV МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

26-28 березня 2026 р.

Відповідальний за випуск проф. Кіпенський А.В.

Підп. до друку 17.03.2026 р. Друк цифровий. Гарнітура Таймс.

Ум. друк. арк. 14,1. Безкоштовно.

Видавничий центр НТУ «ХП». Свідоцтво про реєстрацію ДК № 5478 від 21.08.2017

61002, Харків, вул. Кірпічова 2.

Самостійне електронне видання